

Eda Mert, Fatma Demirkıran, Filiz Adana

Adnan Menderes University, İstanbul-Turkey

edakiraz_35@hotmail.com; fdemirkıran@adu.edu.tr; filizadana@yahoo.com

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2019.14.2.1B0073		
ORCID ID	0000-0003-1677-2139	0000-0002-5817-8982	0000-0002-7677-0170
CORRESPONDING AUTHOR	Eda Mert		

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE KİŞİLERARASI İLİŞKİ BOYUTLARI VE SÜREKLİ ÖFKE- ÖFKE İFADE TARZLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

ÖZ

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin kişiler arası ilişki boyutları ile öfke-öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Nisan 2014-Mayıs 2014 tarihleri arasında kesitsel olarak yapılan araştırmanın evrenini Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik bölümünde öğrenim gören 92 öğrenci oluşturmıştır. Olasılıksız uygun örneklem yöntemi ile 81 öğrenciye ulaşılmıştır. Çalışmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBO) ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) ile toplanmıştır. Verilerin analizlerinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler, "Student t-test" ve "Pearson Korelasyon analizi" kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin onay bağımlılığı arttıkça sürekli öfke ve öfkeyi içe ve dışa vurma düzeylerinin azaldığı, öfke kontrol düzeyinin arttığı; ancak başkalarına güven ve duygu farkındalığı puanları arttıkça sürekli öfke, öfkeyi içe ve dışa vurma düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Ayrıca duygu farkındalığı puanları arttıkça öfke kontrollerinin azaldığı görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrenciler için kişilerarası ilişki becerilerine; öfke kontrolü ve öfkenin uygun ifade edilmesine yönelik eğitimler planlanması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik Öğrencisi, Sürekli Öfke, Öfke İfade Tarzı, Kişilerarası İlişki, İlişki Boyutları

RELATION BETWEEN INTERPERSONAL RELATIONSHIP DIMENSIONS AND TRAIT ANGER- ANGER EXPRESSION IN NURSING STUDENTS

ABSTRACT

This study was conducted with the aim of determining relation between interpersonal relationships and anger-anger expression manner of nursing students. The universe of study which was conducted as cross-sectional in April 2014-May 2014, consisted 92 students studying in Adnan Menderes University Nursing Department. 81 students were reached with improbable suitable sampling method. The data of study was collected with Personal Questionnaire, Scale of Dimensions of Interpersonal Relationships and State Trait Anger Expression Inventory. Descriptive statistics, "Student t-test" and "Pearson Correlation Analysis" were used for analyzing data. As a result of the study, it was found that stait anger, anger-in and anger-out levels decrease and anger-control level increases as approval dependency levels increase; but stait anger, anger-in and anger-out levels increase as confidence to others and awareness of emotions levels increase. Otherwise it was observed that anger-control decreases as awareness of emotions points increase. Towards these results, planning training intended regulation interpersonal relationships, anger control and anger expression in a suitable was suggested.

Keywords: Nursing Student, Trait Anger, Anger Expression, Interpersonal Relationship, Relationship Dimensions

How to Cite:

Mert, E., Demirkıran, F. and Adana, F., (2019). Hemşirelik Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Boyutları ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki, **Medical Sciences (NWSAMS)**, 14(2):122-132, DOI: 10.12739/NWSA.2019.14.2.1B0073.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

İletişim iki ya da daha fazla kişi arasındaki bilgi, tutum, fikir ve duygu alışverişidir. Düşünceleri, duyguları bildirme, paylaşma etkinliğidir. İletişim duygularla çok yakından ilişkilidir çünkü duygular davranışa yansır [1 ve 2]. Kişiler arası ilişkilerin tüm insanların yaşamında ne denli önemli bir yere sahip olduğu bilinen bir gerçektir [3]. İlişkilerin başlaması, sürdürülmesi ve sonlandırılmasında, kişinin kendini algılayışı ve bireylerin karşılıklı beklentileri belirleyici rol oynamaktadır [4]. Bireyler günlük yaşamlarında çeşitli biçimlerde kurdukları ilişkilerden etkilenmekte; karşı tarafı etkilemekte ve diğer insanlarla kurulan bu ilişkiler, kişiler arası ilişki tarzlarının oluşmasına neden olarak bireylerin yaşam doyumlarına ve kalitelerine etki etmektedir [5]. İletişim insanlığın en önemli gereksinimlerinden birisi olmakla beraber, insanlar arasında etkili bir iletişimin söz konusu olduğunu söylemek oldukça güçtür [6]. Kişilerarası etkileşimin önemli engelleyicilerinden biri, kişiye özgü bir duygu olan "öfke" nin uygun olmayan şekilde ifade edilmesidir [7]. Öfke uyandıran durumlara karşı her bireyin kendine özgü bir baş etme ve duyguyu ifade etme şekli bulunmaktadır. Uyumlu ve etkili bir kişilerarası tarzı olan bireyler öfkeye neden olan durumları uygun şekilde çözümleyebilmektedirler [8]. Öfke kavramı, "engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma, kısıtlanma vb. gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan şeye ya da kişiye yönelik şu ya da bu biçimde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun, olumsuz bir duygu" olarak tanımlanmaktadır [9]. Öfke kişiler arası etkileşimler nedeniyle oluşur ve bireyin planları, istekleri ve ihtiyaçları engellendiğinde; haksızlık, adaletsizlik ve kendi benliğine yönelik tehdit algıladığında yaşanan bir duygudur [10 ve 11]. Yaşanan öfke duygusu gerçekte doğal bir duygudur ancak, öfke sonucunda kişisel işlevlerde bir bozulma olması, öfkenin uzun, yoğun ve aşırı yaşanması, uygunsuz bir şekilde ifade edilmesi problem oluşturabilmektedir [12].

Öfke duygusu insan oluşumunun en sık ve en yaygın duygu deneyimlerinden biridir [7 ve 13]. Öfke sosyal etkileşimin dışındaymış gibi hissedilebilir, ancak daha çok kişilerarası olayların sebep olduğu sorunların sonucudur [14]. Öfkenin ifade edilme tarzı bireyler arasında farklılık göstermektedir [15]. Bu ifade tarzları öfke içte, öfke dışta ve kontrol edilen öfke değişkenlerince ölçülmektedir [16]. Öfke dışı vurumu; oluşan öfke duygusunun sözel veya davranışsal olarak dışı aktarılmasıdır ve öfkenin yol açtığı stresle başa çıkmada uyumsuz bir tepkidir. Öfke içte vurumu; kişinin gizleyerek ya da öfkeyi içinde tutarak var olan öfke etkenlerine karşı kullandığı alternatif bir uyum mekanizmasıdır. Öfke kontrolü ise kişinin başkalarıyla ilişkilerinde öfkesini ne ölçüde kontrol ettiği veya ne ölçüde sakinleşme eğiliminde olduğunu belirten durum ve bireysel tepkilerle öfkeyi ifade eden kontrol deneyimleridir [17]. Öfke kimi zaman kısa süreli, orta şiddette ve hatta kişiye faydalı; kimi zaman ise, çok şiddetli, yoğun, sürekli ve tahrip edici olabilmektedir. Bu duygunun açık bir şekilde, doğrudan ifade edilmesinin yıkıcı bir özelliği olduğu düşünüldüğünden, pek çok kültürde olumsuz bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu şekilde ifade edilen öfke duygusunun, kişiyi, sözel ve fiziksel saldırılara açık bir hale getirebildiği, aile içinde ve kişilerarası diğer ilişkilerde çatışmalara neden olabildiği ileri sürülürken, kişinin benlik saygısının, önemli ölçüde düşmesiyle de sonuçlanabildiği belirtilmektedir [18]. Öfkeli insanların, öfkeli olmayan insanlarla karşılaştırıldıklarında, kişilerarası iletişimlerinde de uygun olmayan öfke ifade tarzı kullandıkları belirtilmektedir [8]. Günümüzde öfke duygusu ve öfke duygusunun eşlik ettiği istenmeyen davranışlar sosyal yaşam içerisinde önemli bir sorun olarak görülmektedir. Çünkü

özellikle öfke duygusunun eşlik ettiği olumsuz davranışlar insanların öfkelenen kişiden uzaklaşmasına neden olmakta ve güvenli sosyal ortamları tehdit etmektedir [19 ve 20]. Buna göre kişilerarası ilişkilerin önem kazandığı hemşirelik mesleğinde "öfke" duygusunun ve bu duygunun ifade ediliş şeklinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Hemşirelik mesleğinde her yaş ve sosyo-ekonomik düzeydeki birey ile iletişim kurulmaktadır. Bu iletişimlerde, bireylerin günlük yaşam aktivitelerinde temel ihtiyaçlarını karşılamak ve sağlıkları ile ilişkili sorunlarla baş edebilmelerine yardımcı olmak amacıyla birtakım faaliyetler yapılmakta, gösterilen tepkiler değerlendirilerek geri bildirimler verilmektedir [21]. Hemşirelik mesleği kişilerarası ilişkilerde başarılı olmayı gerektiren bir meslek olarak kendini gösterir. Sağlık hizmeti ekip olarak verilmesi gereken bir hizmettir. Bu yönüyle, hemşirelerin etkili kişilerarası ilişkiler geliştirmeleri, hasta ve hasta yakınları yanı sıra, meslektaşları ve diğer sağlık çalışanları ile olan ilişkilerine de olumlu katkılar sağlaması açısından önem kazanmaktadır. Yapılan çalışmalar, hemşirelerin etkili kişilerarası ilişkiler ve iletişim becerisi geliştirmesinin hastalar üzerinde hizmetten memnuniyetin artması, hastalık ve tedaviye uyum, iyileşmeye motivasyonun artması gibi olumlu etkiler yarattığını göstermektedir [22 ve 23].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Hemşirelikte iletişim becerilerinin öğrenilmesi öncelikle eğitim süreci içinde gerçekleşir. Bu süreçte öğrencilerin teorik dersler ve klinik uygulamalar sırasında kendine güven ve saygılarının artması, kişisel ve mesleki açıdan gelişmeleri hedeflenir [24]. Hemşireler, meslek hayatları boyunca hastalar, hasta yakınları, meslektaşları ve diğer sağlık çalışanları ile ilişki içerisindedirler. Kurulan ilişkilerin uygun şekilde başlatılması ve sürdürülebilmesi için ilişkiyi engelleyici duyguların tanınması ve uygun ifade edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Öfkenin ve öfkeyi ifade etme şeklinin kişilerarası ilişkilerde önemli rol oynadığı görülmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında, hemşirelik öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ile öfke ve öfkeyi ifade etme şekillerinin belirlenmesinin, öğrenciler mesleğe başlamadan önce onlara iletişim becerilerini arttırmaları için almaları gereken eğitimler açısından ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin kişilerarası ilişki boyutları ile öfke-öfke ifade tarzları ile aralarındaki ilişkiyi belirlemektir.

3. MATERYAL VE METOD (MATERIAL AND METHODS)

3.1. Araştırmanın Tipi ve Örneklemi (Sample and Type of Research)

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin kişilerarası ilişki boyutları ile öfke ifade tarzı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile kesitsel olarak planlanmıştır. Araştırma Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu'nda Nisan-Mayıs 2014 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik bölümünde öğrenim gören 92 öğrenci oluşturmuştur. Olasılıksız uygun örnekleme yöntemi ile yaşları 19-25 arasında olan, 60'ı kız, 21'i erkek, toplam 81 öğrenciye ulaşılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları (Data Collection Tools)

Çalışmanın verilerini toplamak için Kişisel Bilgi Formu, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBO) ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) kullanılmıştır. Anket formu toplamda 101 kısa sorudan oluşmuş; uygulanması bir öğrenci için ortalama 15 dakika

sürmüştür. Anket uygulaması sınıf ortamında ve gözlem altında yapılmıştır.

- **Kişisel Bilgi Formu:** Literatür doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan 14 soruluk bir anket formudur. Form, öğrencinin demografik özelliklerini (yaş, cinsiyet, medeni durum, anne-baba birliktelik durumu, kardeş sayısı, öğrenim gören kardeş sayısı, en uzun süre yaşadığı yer, anne-baba öğrenim durumu, herhangi bir işte çalışıyor olma durumu, aylık toplam gelir ve gelir algısı) içeren 12 soru, okul başarısı algısını sorgulayan 1 soru ve sorunlarını paylaşacak biri olup olmama durumunu sorgulayan 1 sorudan oluşmaktadır [25, 26, 27 ve 28].
- **Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ):** Çalışmada katılımcıların kişilerarası ilişkilerini değerlendirmek üzere İmamoğlu ve Aydın (2009) tarafından geliştirilen Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (KİBÖ) kullanılmıştır. Elli üç maddeden oluşan ölçek beşli Likert tipi (1-Hiç tanımlamıyor, 5-Tamamen tanımlıyor) bir ölçekle derecelendirilmektedir. İçerik analizi tekniği ile geliştirilen KİBÖ'nün yapı geçerliliği, temel bileşenler yöntemiyle sınanmış ve ölçeğin dört faktörlü bir yapı gösterdiği ortaya konulmuştur. Onay bağımlılık, empati, başkalarına güven ve duygu farkındalığı olarak isimlendirilen faktörler birlikte, test toplam varyansının %36.04'ünü açıklamış ve birbirleri ile orta derecede ilişkili bulunmuşlardır [29]. Güvenirlilik analizlerinde KİBÖ'nün alt boyutlarının Cronbach α iç tutarlılık katsayıları .78 ile .85 arasında; test-tekrar test değerlerinin de .62 ile .96 arasında değiştiği görülmektedir.
- **Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ):** Ölçek öfke ifade tarzlarını belirlemek amacıyla Spielberger ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılmış olup ergen ve yetişkinlere uygulanabilmektedir. Ölçek, 34 maddelik 4'lü likert tipi bir ölçektir [30]. Bireyden kendisine en uygun olacak şekilde "Hiç", "Biraz", "Oldukça" ve "Tümüyle" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenir. "Hiç" seçeneğinden 1, "Biraz" seçeneğinden 2, "Oldukça" seçeneğinden 3 ve "Tümüyle" seçeneğinden 4 puan elde edilir. Ölçeğin, ilk 10 maddesi sürekli öfkeyi, sonraki 24 maddesi öfke ifade tarzlarını ölçmektedir. Sürekli öfke, kişinin genelde kendini nasıl hissettiğini, ne derece öfke yaşadığını ifade etmektedir. Öfke İfade Tarzı Ölçeği, öfke içe vurumu, öfke dışı vurumu ve öfke kontrolü olmak üzere üç alt gruptan oluşmaktadır. Sürekli Öfke altölçeğinden alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; Öfke Kontrol altölçeğinden alınan yüksek puanlar, öfkenin kontrol edilebildiğini; Öfke Dışa altölçeğinden alınan yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve Öfke İçe altölçeğinden alınan yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir [31]. Orjinal ölçeğin Cronbach Alpha değeri .77 ile .88 arasındadır.

Bu çalışmada Cronbach Alpha kat sayısı Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeğinin tümü için .30; Onay Bağımlılık altölçeği için .75; Empati altölçeği için .72; Başkalarına Güven altölçeği için .56 ve Duygu Farkındalığı altölçeği için .66 bulunmuştur. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeğinin tümü için .77; Sürekli Öfke altölçeği için .74; Öfke İçe ve Öfke Dışa altölçekleri için .48 ve Öfke Kontrol altölçeği için .65 olarak bulunmuştur.

3.3. Araştırmanın Değişkenleri (Variables of Research)

Araştırmada Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği Alt Ölçekleri Puanı ve Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Ölçekleri bağımlı değişkenlerdir.

3.4. Araştırmanın Etik Yönü (Ethical Manner of Research)

Araştırmanın yapılması için Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Veriler toplanmadan önce çalışmanın amacı hakkında öğrencilere bilgi verilmiş, çalışmaya dahil edilen öğrencilerin sözlü onamları alınmıştır. Çalışmada 81 öğrencinin tam olarak cevapladığı anket formundan elde edilen veriler kullanılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi (Analysis of Data)

Çalışmada elde edilen veriler değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21 programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metodların yanı sıra, "Student t-test" ve "Pearson Korelasyon analizi" kullanılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

3.6. Araştırmanın Sorusu (Research Question)

Hemşirelik öğrencilerinin kişilerarası ilişki boyutları ile sürekli öfke-öfke ifade tarzları arasında ilişki var mıdır?

3.7. Çalışmanın Sınırlılıkları (Research Limits)

Çalışma sonuçları araştırmaya alınan grup ve kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

4. BULGULAR (RESULTS)

Öğrencilerin %74.1'ı kız, %25.9'i erkek olup yaş ortalaması 21.45 ± 1.15 'tir. Öğrencilerin tamamı bekârdır. Öğrencilerin %87.7'sinin anne-babası hayatta olup, %12.3'ünün anne-babasından herhangi biri veya ikisi vefat etmiştir. Öğrencilerin %84'ünün anne-babası birlikte yaşamakta, %16'sının anne-babası ayrı yaşamaktadır. Öğrencilerin %98.8'i en az bir kardeşe sahip olup sadece bir öğrencinin kardeşi bulunmamaktadır. Öğrencilerin %30.9'u en uzun süre ilçede, %35.8'u il merkezinde, %24.7'si büyükşehirde ve %8.6'sı köyde yaşamıştır. Öğrencilerin %55.6'sının annesi ilkököl mezunu, okur-yazar ya da okur-yazar değil iken, %44.4'ünün annesi ortaokul ve üzeri mezunudur. Öğrencilerin %32.1'inin babası ilkököl mezunu, okur-yazar ya da okur-yazar değil iken, %67.9'unun babası ortaokul ve üzeri mezunudur. Öğrencilerin %91.4'ü herhangi bir işte çalışmamakta, %8.6'sı çalışmaktadır. Öğrencilerin %81.5'i sorunlarını paylaşacak birinin olduğunu, %18.5'i sorunlarını paylaşacak biri olmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %63'ü okuldaki başarı durumlarını kötü veya orta olarak belirtirken, %37'si iyi veya çok iyi olarak belirtmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin kişilerarası ilişki boyutları ölçeği puan ortalamaları

(Table 1. Average points of interpersonal relationship dimensions of students)

Kişilerarası İlişki Boyutları			
Onay Bağımlılık	Empati	Başkalarına Güven	Duygu Farkındalığı
$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
44.92 $\pm$ 7.73	24.45 $\pm$ 5.21	44.48 $\pm$ 6.10	41.09 $\pm$ 6.55

Tablo 1’de öğrencilerin Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği puan ortalamaları ve standart sapmaları gösterilmiştir. Buna göre Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeğinin Onay Bağımlılık Altölçeği puan ortalaması 44.92±7.73, Empati Altölçeği puan ortalaması 24.45±5.21, Başkalarına Güven Altölçeği puan ortalaması 44.48±6.10 ve Duygu Farkındalığı Altölçeği puan ortalaması 41.09±6.55 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin sürekli öfke-öfke ifade tarzı ölçeği puan ortalamaları

(Table 2. Average points of trait anger-anger expression scale of students)

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı			
Sürekli Öfke	Öfke İçe	Öfke Dışa	Öfke Kontrol
$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
24.91±5.08	19.46±3.72	20.11±3.40	19.88±3.87

Tablo 2’de öğrencilerin Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği puan ortalamaları ve standart sapmaları gösterilmiştir. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeğinin Sürekli Öfke Altölçeği puan ortalaması 24.91±5.08, Öfke-İçe Altölçeği puan ortalaması 19.46±3.72, Öfke-Dışa Altölçeği puan ortalaması 20.11±3.40 ve Öfke Kontrol Altölçeği puan ortalaması 19.88±3.87 olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin kişilerarası ilişki boyutları ölçeğinin altölçek puanlamaları ile sürekli öfke-öfke ifade tarzı altölçek puanlamaları arasındaki ilişki

(Table 3. Relationship between subscales grading of interpersonal relationship dimensions scale and subscales grading of trait anger-anger expression scale of students)

Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzı	Kişilerarası İlişki Boyutları							
	Onay Bağımlılık		Empati		Başkalarına Güven		Duygu Farkındalığı	
	r	p	r	p	r	p	r	p
Sürekli Öfke	-0.412	0.00*	0.010	0.929	0.348	0.001*	0.457	0.00*
Öfke-İçe	-0.396	0.00*	0.065	0.562	0.291	0.008*	0.340	0.002*
Öfke-Dışa	-0.366	0.001*	0.047	0.677	0.407	0.00*	0.265	0.017*
Öfke Kontrol	0.231	0.038*	0.029	0.800	-0.218	0.051	-0.401	0.00*

r= Pearson Korelasyon Katsayısı *p<0.05

Tablo 3’de öğrencilerin Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeğinin Altölçek puanlamaları ile Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Altölçek puanlamaları arasındaki ilişki gösterilmiştir. Buna göre Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği’nin Onay Bağımlılık Altölçeği ile Sürekli Öfke, Öfke İçe ve Öfke Dışa Altölçekleri arasında negatif yönlü, orta düzeyde ($r=-0.412$, $p=0.00$; $r=-0.396$, $p=0.00$; $r=-0.366$, $p=0.001$); Öfke Kontrol Altölçeği arasında pozitif yönlü, düşük düzeyde ($r=0.231$, $p=0.038$) anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Başkalarına Güven Altölçeği ile Sürekli Öfke ve Öfke Dışa Altölçekleri ile arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ($r=0.348$, $p=0.001$; $r=0.407$, $p=0.00$); Öfke İçe Altölçeği arasında pozitif yönlü, düşük düzeyde ($r=0.291$, $p=0.008$) anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Duygu Farkındalığı Altölçeği ile Sürekli Öfke ve Öfke İçe Altölçekleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde ($r=0.457$, $p=0.00$; $r=0.340$, $p=0.002$); Öfke Dışa Altölçeği arasında pozitif yönlü, düşük düzeyde ($r=0.265$, $p=0.017$) ve Öfke Kontrol Altölçeği arasında negatif yönlü orta düzeyde ($r=-0.401$, $p=0.00$) ilişki bulunmuştur.

5. TARTIŞMA (DISCUSSION)

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin kişiler arası ilişki boyutları ile öfke-öfke ifade tarzı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla planlanmış kesitsel bir çalışmadır. Çalışmada öğrencilerin başkalarının görüşlerinin, tutumlarının ve değerlerinin ön planda olduğu onay bağımlılık düzeyleri arttıkça sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu düzeylerinin azaldığı; öfke kontrol düzeylerinin arttığı; ancak korku, çekinme ve kuşku duymadan başkalarına güvenme duygusunun olduğu başkalarına güven ve ilişki sürecinde bireyin kendi duygularını temel aldığı duygu farkındalığı düzeyleri arttıkça sürekli öfke ve öfkeyi içe ve dışı vurma düzeylerinin arttığı, duygu farkındalığı düzeyleri arttıkça öfke kontrollerinin azaldığı bulunmuştur.

Onay bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler için bireyin önemseydiği ve kişilerarası bağlılık geliştirdiği diğer insanların bakış açıları ve değerlendirmeleri kendi görüşlerini yok farz edecek derecede önemlidir. Dolayısıyla onay bağımlılık, ilişki tarzı açısından sağlıklı bir yaklaşım anlamına gelmektedir [29]. Bu çalışmadan elde edilen sonuca göre öğrencilerin, onay bağımlılıkları arttıkça öfke duygularını uygun ifade ettikleri ve öfke kontrollerinin arttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç öğrencilerin kişilerarası ilişkilerde uygunsuz yaklaşım gösterdiklerini göstermektedir. Öğrenciler kendi görüşlerini yok sayarak başkalarının değerlendirmelerine göre hareket ettiklerinde öfke duygusu üzerinde daha kontrolcü davranmaktadırlar. Çalışmadan elde edilen sonuca göre öfke duygusunun ifade edilmesi açısından bir sorun olmadığı görülüyor olsa bile öğrencilere kendi görüş ve değerlendirmelerine önem vermeleri ve bu doğrultuda uygun yaklaşımlar kullanarak hareket etmeleri konusunda yönlendirilmeleri gerektiği düşünülmektedir. Ayyıldız ve Elkin (2016)'nin üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin bağlanma stilleri ile öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişki incelenmiş, güvenli bağlanan öğrencilerin sürekli öfke ve öfkeyi dışı vurma düzeylerinin anlamlı derecede düşük; öfke kontrolü düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur [32]. Sonuçlar bu çalışmanın sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Çalışmada öğrencilerin başkalarına güven düzeyleri arttıkça, sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu düzeylerinin artmasının sebebinin, güven duygusu yaşama durumunda öfkenin göreceli şekilde kontrolsüz ifade edilebileceği algısına sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmüştür. Yaşam dönemlerinden kaynaklı olarak öğrencilerin öfke düzeylerinin yüksek olduğu ve bu öfkeyi nasıl ifade edebileceklerine ilişkin yetersiz bilgi ve deneyime sahip oldukları gerçeği de bu durumu artırabilir. Barbalet (2009)'e göre güven duygusunun kişilerarası ilişkilerde sıklıkla ihtiyaç duyulması açısından önemli oluşu, bu duygunun farklı şekillerde deneyimlendiği anlamına gelmektedir. Duygusal faktörler, güven duygusunun huzur ve rahatlık hisleri algılanmasında ve bu duygunun gerçeklik ile bağdaşmasında temel oluşturmaktadır. Güven hissinin oluşması için karşıdaki kişinin bir sonraki davranışına dair olumlu beklenti oluşması gerekmektedir [33]. Bu doğrultuda başkalarına güven algısının kişiden kişiye farklılık gösteren, göreceli bir kavram olduğu söylenebilir.

Çalışmada öğrencilerin duygu farkındalıkları arttıkça sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu düzeylerinin arttığı; öfke kontrollerinin ise azaldığı sonucu bize öğrencilerin kişiler arası ilişkilerinde yaşadıkları öfke ve diğer duyguların farkında olduklarını ancak uygun ifade edemediklerini, bunun sonucu olarak da öfke duygusunu ifade ve kontrol etme konusunda uygun davranış gösteremediklerini düşündürmüştür. Oktay ve Batıgün (2014)'ün

aleksitimi ile bağlanma, kendilik algısı kişilerarası ilişki tarzları ve öfke arasındaki ilişkileri incelediği çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada aleksitimi düzeyi yüksek olan bireylerin daha saldırgan, intikama yönelik, içe dönük ve umursamaz tepkileri daha sık sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır [34]. Çalışmada Empati altölçeğinin; Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları altölçekleri ile arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde empati ile öfke ifade tarzı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara rastlanmazken Hasta ve Güler (2013)'in empatik eğilim, saldırganlık düzeyleri inceledikleri çalışmada empatik eğilimin kişilerin saldırganlık ve atılganlık düzeyleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır [35].

Genel olarak bakıldığında, bu çalışmada kişiler arası ilişkiler ile öfke duygusu ve bu duyguyu ifade etme şekilleri arasında ilişki olduğu görülmüştür. Şahin ve arkadaşlarının (2011) yaptıkları çalışmada, kişiler arası iletişim tarzları olumsuzlaştıkça, kişiler arası öfkenin arttığı, dolayısıyla kişiler arası ilişkilerden duyulan memnuniyetsizlik ve yaşam memnuniyetsizliğinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır [36]. Benzer olarak Karslı (2008)'nin yaptığı çalışmanın bulguları da öfkenin uygun bir şekilde ifade edilmemesinin kişilerarası iletişim örüntüleri üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini göstermiştir. Günlük hayatta öfke yaratan olayların sıklıkla kişilerarası ilişkiler bağlamında ortaya çıktığı göz önüne alındığında öfke ve kişilerarası iletişim tarzları arasındaki ilişki yadsınamaz [37]. Öfke, kişilerarası sonuçları olan güçlü bir duygudur. Öfke tepkileri ile kişilerarası iletişim tarzı birbiriyle etkileşim içindedir [37]. Olumlu kişiler arası ilişkilere sahip olmak için öfke duygusunun uygun ifade edilmesi ve kontrol edilebilmesi gerekmektedir. Bireylerin olumlu kişiler arası ilişkilere sahip olmaları, aynı zamanda koruyucu ruh sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS)

Kişilerarası ilişkiler ve uygun öfke ifade tarzı, hemşirelik mesleği açısından üzerinde durulması gereken konulardandır ve hemşirelik eğitiminde öğrencilerde bu özelliklerin geliştirilmesi beklenir. Çalışmada öğrencilerin onay bağımlılık düzeyleri arttıkça sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu düzeylerinin azalıp öfke kontrol düzeylerinin arttığı; başkalarına güven düzeyleri arttıkça, sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu düzeylerinin arttığı; duygu farkındalıkları arttıkça sürekli öfke, öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu düzeylerinin artıp öfke kontrollerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sağlık hizmetlerinin hem sağlık çalışanları hem de hasta ve hasta yakınları açısından etkili iletişim becerisine sahip olan ve öfke duygusunu uygun ifade edebilen sağlık profesyonelleri ile yürütülmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin çalışma kapsamına alınarak kişiler arası ilişki boyutları ile ilişkiyi önleyici bir duygu olan öfkeyi ifade etme şekilleri arasındaki ilişkinin incelenmesinin, mesleğe adım atmadan önce onlar için düzenlenmesi gereken "öfke yönetimi" ve "iletişim becerisi" eğitimlerinin planlanması, süresi ve sıklığının belirlenmesi bakımından faydalı olacaktır. Yapılan çalışmalarda kişilerarası sorun çözme eğitiminin öfke dışı vurumu ve öfke kontrolü açısından etkili olduğu görülmektedir [38]. Bu doğrultuda hemşirelik öğrencilerine meslek yaşantılarına başlamadan önce kişilerarası ilişkiler ve uygun öfke ifade tarzlarına yönelik eğitimler verilmesi önerilmektedir.

NOT (NOTE)

Bu çalışma III. Uluslararası- VII. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi'nde, Ankara-Hacettepe Üniversitesi'nde, 1-3 Eylül 2014 tarihleri arasında poster bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] Tosun, C., (2010). Kişilerarası İletişim ve Çatışma. Milli Prodüktivite Merkezi Verimliliği Artırma Projesi Genel Katılıma Açık Eğitim Programı. Denizli.
- [2] Tabak, R.S., (2003). Sağlık İletişimi. İstanbul: Literatür Yayınları, 2. Baskı.
- [3] Erözkan, A., (2009). Lise Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Sayı:21, ss.543-551.
- [4] Baldwin, M.W., (1992). Relational Schemas and The Processing of Social Information. Psychological Bulletin. Cilt:112, Sayı:3, ss:461-484. DOI:10.1037/0033-2909.112.3.461.
- [5] Erözkan, A., (2009). Üniversite Öğrencilerinin Kişiler Arası İlişki Tarzları ve Mizah Tarzları. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi: Sayı:26, ss:56-66.
- [6] Bolton, R., (1986). People Skills: How to Assert Yourself, Listen to Others, and Resolve Conflicts. New York: Touchstone Book.
- [7] Wiseman, H., Metzler, E., and Barber, J.P., (2006). Anger, Guilt and Intergenerational Communication of Trauma in the Interpersonal Narratives of Second Generation Holocaust Survivors. American Journal of Orthopsychiatry: Cilt:76, Sayı:2, ss:176-184. DOI:10.1037/0002-9432.76.2.176.
- [8] Lench, H.C., (2004). Anger Management: Diagnostic Differences and Treatment Implications. Journal of Social and Clinical Psychology: Cilt:23, Sayı:4, ss:512-531.
- [9] Budak, S., (2000). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- [10] Averill, J.R., (1983). Studies on Anger and Aggression: Implications for Theories of Emotion. American Psychologist: Cilt:38, Sayı:11, ss:1145-1160. DOI:10.1037/0003-066X.38.11.1145.
- [11] Bıyık, N., (2004). Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Duygularının Kişisel Sosyal Özellikleri Öfke Eğilimleri Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [12] Azevedo, F., Wang, Y., Paulo, A., Lotufo, A., and Bensenor, I., (2010). Application of the Spielberger's State-trait Anger Expression Inventory in Clinical Patients. Arq. Neuro-Psiquiatr: Cilt:68, Sayı:2, ss:231-234.
- [13] Canary, D.J., Spitzberg, H., and Semic, B.A., (1998). The Experience and Expression of Anger in Interpersonal Settings. In: Andersen PA, Guerrero LA, editors. Handbook of Communication and Emotions, Research, Theory, Applications and Context. San Diego, CA, US: Academic Press.
- [14] Guerrero, L.K. and Andersen, P.A., (2000). Emotion in Close Relationships. In: Hendrick C, Hendrick SS, editors. Close Relationships: A Source-Book. CA, US: Thousand Oaks.
- [15] Bilge, A. and Ünal, G., (2005). Öfke, Öfke Kontrolü ve Hemşirelik Yaklaşımı. E.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi: Cilt:21, Sayı:1, ss:189-196.
- [16] Bridewell, W.B. and Chang, E.C., (1997). Distinguishing Between Anxiety, Depression and Hostility: Relations to Anger-in, Anger-

- out and Anger Control. *Personality and Individual Differences: Cilt:22, Sayı:4, ss:587-590. DOI:10.1016/S0191-8869(96)00224-3.*
- [17] Starner, T.M. and Peters, R.M., (2004). Anger Expression and Blood Pressure in Adolescents. *The Journal of School Nursing Cilt:20, Sayı:6, ss:335-342. DOI:10.1177/10598405040200060801.*
- [18] Deffenbacher, J.L., (1999). Cognitive Behavioral Conceptualization and Treatment of Anger. *Journal of Clinical Psychology: Cilt:55, Sayı:3, ss:295-309. DOI:10.1002/(SICI)1097-4679(199903)55:3<295:AID-JCLP3>3.0.CO;2-A*
- [19] Erkek, N., Özgür, G. ve Babacan Gümüş, A., (2006). Hipertansiyon Tanısı Alan Hastaların Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzları. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi: Cilt:10, Sayı:2, ss:9-18.*
- [20] Bemak, F. and Keys, S., (2000). *Violent and Aggressive Youth, Intervention and Prevention Strategies for Changing Times. Practical Skills for Counselors, Corwin Press. CA: Thousand Oaks.*
- [21] Uyar, G., (2000). Hasta-Hemşire İletişimi ve İletişimin Hasta Yönünden Önemi. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği: Cilt:8, Sayı:1, ss:88-94.*
- [22] Daniels, T.G., Denny, A. and Andrews, D., (1988). Using Microcounselling to Teach Rn Nursing Students Skills of Therapeutic Communication. *Journal of Nursing Education: Cilt:27, Sayı:6, ss:246-52.*
- [23] Evans, G.W., With, D.L., Alligood, M.R., and O'Neil, M., (1998). Empathy: A Study of Two Types. *Issues of Mental Health Nursing: Cilt:19, Sayı:5, ss:453-461. DOI:10.1080/016128498248890.*
- [24] Suikkala, A., (2001). Nursing Student-Patient Relationship: A Review of the Literature from 1984 to 1998. *Journal of Advanced Nursing: Cilt:33, Sayı:1, ss:42-50. DOI:10.1046/j.1365-2648.2001.01636.x.*
- [25] Albayrak, B. ve Kutlu, Y., (2009). Ergenlerde Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim Ve Sanatı Dergisi: Cilt:2, Sayı:3, ss:57-69.*
- [26] Karreman, A. and Bekker, M.H.J., (2012). Feeling Angry and Acting Angry: Different Effects of Autonomy-Connectedness in Boys and Girls. *Journal of Adolescence: Cilt:35, Sayı:2, ss:407-415. DOI: 10.1016/j.adolescence.2011.07.016.*
- [27] Sütçü, T.S. ve Aydın, A., (2008). İki Farklı Öfke Ölçeğinin Çocuk ve Ergenler İçin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi: Cilt:9, Sayı:2, ss:93-108.*
- [28] Yıldırım, A., Karakurt, P. Ve Hacıhasanoğlu, R., (2009). Hemşirelik Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ile Öfke Duygusu ve İfadelerinin Karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi: Cilt:12, Sayı:1, ss:57-65.*
- [29] İmamoğlu, S. ve Aydın, B., (2009). Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.*
- [30] Özer, A.K., (1994). Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçekleri Ön Çalışması. *Türk psikoloji Dergisi: Cilt:9, Sayı:31, ss:26-35.*
- [31] Savaşır, I. ve Şahin, N.H., (1997). Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. *Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.*
- [32] Ayyıldız, E. ve Elkin, N., (2016). Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İGÜSD: Cilt:3, Sayı:1, ss:63-80. DOI:10.17336/igusbd.76761.*

-
- [33] Barbalet, J., (2008). A Characterization of Trust, and Its Consequences. Forthcoming in Theory and Society: Cilt:38, Sayı:4, ss:367-382.
- [34] Oktay, B. ve Batıgün, A.D., (2014). Aleksitimi: Bağlanma, Benlik Algısı, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Öfke. Türk Psikoloji Yazıları: Cilt:17, Sayı:33, ss:31-40.
- [35] Hasta, D. ve Güler, E., (2013). Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları ve Empati Açısından Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Cilt:4, Sayı:1, ss:64-104.
- [36] Şahin, N., Batıgün, A. ve Koç, V., (2011). Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Depresyon. Türk Psikiyatri Dergisi: Cilt:22, Sayı:1, ss:17-25. DOI:10.5080 /u6264.
- [37] Karşlı, E., (2008). Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Psikosomatik Bozukluklar. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- [38] Bedel, A., (2011). Kişilerarası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarına Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.